

interests were scalene: excursions in nature, lessons under blue sky, drafting and analysis of fairy-tales, objects and phenomena of environment. The most important scientist counted the task which all other are inferior to develop for a child. It provides the capacity for a reflection, ability to estimate critically the action that is possible within the consequences for other people and on one's own. Various cognitive tasks during such work can be suggested to apply, namely they are the tasks on sorting, on form comparison and contrasting, on the use of analogy, on classification of objects and phenomena of outward things, on leading to, on the selection of main, drafting of texts of fantastic (fairy-tale) character, drafting of riddles and metaphors, on maintenance to text. The pedagogical literature of V. Sukhomlynsky's gives an abstract possibility a modern teacher to realize the task of modern education, not overloading a student.

The methodical approach to use the teacher's works in primary school education is revealed. It's main task is to prepare the applicant for education to make a successful life and self-realization in a rapidly changing society, to prepare for life even with an uncertain future.

Key words: natural science lessons, methodology, cognitive tasks, coherent speech development, textbooks, subject knowledge of natural sciences.

Дата надходження статті: «12» грудня 2017 р.

УДК 378

Комінарець Т. В.*

ФАСИЛІТАЦІЯ – ПРОВІДНА КОМПЕТЕНЦІЯ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА

У статті аналізується сутність та значення педагогічної фасилітації в умовах сучасного суспільства та окреслюються особливості здійснення цього процесу в початковій школі.

Актуальність поданих матеріалів полягає в необхідності зміни традиційної моделі педагога, адже нині перед учителем постають додаткові завдання – спрямувати учнів не тільки на отримання знань, а й на їх творче осмислення, виховувати здатність застосовувати свої знання в навчальних і життєвих ситуаціях – усе це має сприяти формуванню творчої особистості дитини. Узагальнено, що під педагогічною фасилітацією зазвичай розуміють створення такої взаємодії, коли актуалізується індивідуальний досвід учасників, відбувається взаємодія та взаємотрансляція індивідуальних контекстів розуміння навчальної інформації, виникає необхідність і можливість оперативного та індивідуально мотивованого застосування оновленого досвіду, тобто відбувається становлення суб'єктності як стильової характеристики навчальної діяльності. Автором проведено різнобічний аналіз функціонування педагогічної фасилітації в умовах сучасної початкової школи.

Визначаючи мету, яку забезпечує фасилітаційна підтримка в навчанні, автор статті вказує, що учитель-фасилітатор прагне до формування особистості учня, виявлення та розвитку його потенційних здібностей, задатків; створення умов для саморозвитку, самовизначення, самовдосконалення, самореалізації його особистості.

Окреслено форми організації діяльності вчителя-фасилітатора на уроці в початкових класах. Наголошено, що основною такою формою взаємодії є групова.

Зроблено висновок, що фасилітація є феноменом сучасності, здатним зробити навчання та виховання суб'єктів освітньої діяльності більш продуктивним за рахунок їхнього особливого стилю спілкування й особистості педагога. Перспективами подальшого дослідження визначено пошук практичних механізмів (форм, методів, прийомів та засобів) щодо впровадження педагогічної фасилітації в умовах Нової української школи.

Ключові слова: фасилітація, педагогічна фасилітація, вчитель, початкова школа.

Дитиноцентрична спрямованість сучасної освіти передбачає наявність гуманістичного, творчого педагога початкової ланки освіти: конкурентоспроможного,

*© Комінарець Т. В.

який убачає свою діяльність у вихованні самодостатньої, активної особистості, готової до сприйняття швидкоплинного світу, вона знає, яким чином не загубитися в ньому, ставить перед собою мету й знає шляхи її досягнення. Суспільне замовлення на такого вчителя зумовлює й значний науковий інтерес до актуальних проблем професійної діяльності та формування нових професійних компетентностей педагога.

Сучасна освіта кардинально змінила свої функції та суспільне значення – вона визначає не лише інтелектуальний рівень особистості, а й її матеріальний стан, соціальний статус, професійні амбіції, духовний світ, урешті-решт – сам спосіб життя. Вона вже перестала бути лише технологією передачі знань від однієї людини до іншої. Вона стала не тільки засобом поширення життєвих практик, набутого досвіду й світоглядних уявлень, а й високорентабельною й інвестиційно привабливою галуззю економіки. Ось чому на сьогодні більшість експертів єдині в тому, що найближчим часом головним світовим дефіцитним ресурсом стане саме високоякісний людський капітал.

А оскільки в умовах трансформації глобальної економічної системи на ринку ідей та знань виграватимуть саме ті країни, які орієнтуватимуться на безперервні нововведення та інновації, передусім у сфері освіти, то для того, щоб гідно витримувати конкуренцію, Україні слід модернізувати чинну систему освіти, яка останнім часом стрімко втрачає конкурентні переваги [7, с. 19].

Якщо ми обираємо шлях ефективної освіти, то нашим головним завданням є навчити учнів думати та працювати. Першим і основним складником такого ефективного навчання є, передовсім, створення вільного навчального середовища. Лише тоді, коли в класі є свобода й кожен без обмежень може пізнавати світ, ми можемо говорити про те, що створений плідний, ефективний простір для навчання. Ефективне навчання не може здійснюватися в умовах тиску, примусу та погроз, оскільки страх повністю паралізує пізнавальні процеси людини. Для того, аби людина вчилася, вона повинна знаходитися у вільному, психологічно безпечному просторі [11].

На думку В. Кременя, в освіті досі діє своєрідна адміністративно-командна система, в основі якої оцінювання кількісних характеристик формально засвоєних результатів навчального процесу. І що більше дитина навантажена якимись знаннями й більше їх зможе, часто механічно, відтворити під час контролю, то успішнішим вважається процес навчання. А тим часом взаємозв'язок між засвоєними знаннями й творчим розвитком особистості є недостатнім. З поля зору вчителя часто випадає саме розвиток і саморозвиток дитини, її особистісне самодостатнє становлення. У результаті після закінчення відповідного рівня освіти отримуємо людину формально освічену, носія певної суми знань, але недостатньо особистісно розвинену, нездатну виявити в житті й діяльності усі свої потенційні можливості. Суспільство, що має критичну масу таких людей, неспроможне до динамічного інноваційного розвитку, що якраз і визначає нині місце кожної нації під сонцем [4].

Особливістю сучасної освіти є формування й розвиток особистісних якостей здобувача освіти. При цьому значуще не стільки формування певних властивостей, якостей, пізнавальних процесів, знань, умінь, навичок, скільки розвиток прагнення й здатності до самостійності, саморозвитку й самореалізації особистості. У міжособистісній взаємодії суб'єктів освіти, педагогів та учнів, створюються умови для розвитку освітньої мотивації, надання навчанню характеру співпраці, і на цій основі досягаються цілі й виконуються окреслені завдання.

Актуальність вивчення можливостей фасилітації педагога в умовах сучасної освіти обумовлена необхідністю активізації діяльності вчителя навчально-професійної діяльності учнів в умови

Нові поняття «педагог-фасилітатор», «педагогічна фасилітація» в педагогіці і психології виникають на основі теорій, запропонованих у 50-х рр. ХХ ст. К. Роджерсом [6].

Сьогодні вивчення фасилітативності (у працях В. Абрамова, І. Авдеевої, О. Андреева, А. Болотової, О. Врубльовської, О. Дімової, О. Коңдрашихіної, О. Левченко, П. Лушина, Г. Межиної, Л. Петровської, О. Шахматової та ін.) охоплює понятійний апарат, зміст та структури цього феномену, визначає властивості суб'єктів процесу, досліджує особливості фасилітативного впливу, аналіз чинників формування фасилітативної компетентності тощо.

Отже, педагогічна фасилітація – порівняно нове поняття, активно втім наразі використовуване в педагогіці та педагогічній психології. Позитивний вплив на учня, для створення сприятливої атмосфери, підвищення впевненості учнів у своїх силах, стимулювання й підтримка в них потреби в самостійній продуктивній діяльності стають основними орієнтирами під час аналізу феномену педагогічної фасилітації [11].

Метою статті висвітлення сутності педагогічної фасилітації, її значення в сучасній освіті та суспільстві й окреслюються шляхів здійснення цього процесу в початковій школі.

Під педагогічною фасилітацією зазвичай розуміють створення такої взаємодії, коли актуалізується індивідуальний досвід учасників, відбувається взаємодія та взаємотрансляція індивідуальних контекстів розуміння навчальної інформації, виникає необхідність і можливість оперативного та індивідуально мотивованого застосування оновленого досвіду, тобто відбувається становлення суб'єктності як стильової характеристики навчальної діяльності [1, с. 38].

Уперше в 1898 році було встановлено (Н. Триplet, 1898; Ф. Олпорт, 1920; Travis, 1925), що люди можуть досягати кращих результатів у присутності інших людей, у порівнянні з тим, коли вони діють на самоті. Цей феномен отримав назву соціальної фасилітації (від англ. facilitate – полегшувати або facility – легкість, сприятливі умови), тобто особливість людей виконувати краще прості завдання та гірше складні, коли поруч присутні інші, а результати їхньої роботи можна оцінити [8, с. 439].

У сучасній школі педагог повинен застосовувати інноваційні технології, бути ініціативною, творчою, готовою до пошуку й змін людиною. Перед учителем постають додаткові завдання: важливо направити учнів не тільки на отримання знань, а й на їхнє творче осмислення, виховувати здатність застосовувати свої знання в навчальних і життєвих ситуаціях - усе це має сприяти формуванню творчої особистості дитини.

У педагогічну теорію та практику термін «фасилітація» був уведений К. Роджерсом [6].

Сутність фасилітуючої педагогічної позиції досліджували Є. Врублевська, І. Жижина, С. Коломийченко, О. Фісун. Проте нами не виявлено достатньо дослідницьких робіт, у яких розкривається проблема фасилітації як фахової компетентності вчителя початкової школи.

Важливість вивчення готовності педагогічних працівників до фасилітації, формування її структурних компонентів визначається рядом чинників. По-перше, це запити сучасного світу, які висувають вимоги до школи як соціального інституту розвитку, що повинен сприяти саморозвитку та самовихованню кожної дитини. По-друге, реалізацією особистісно орієнтованого підходу в освіті, який передбачає наявність у педагога таких якостей, що забезпечують створення психологічно комфортних умов для повноцінного навчання дітей на основі співпраці, взаємоповаги та довіри. По-третє, важливістю для самого педагога володіти такими психологічними якостями, що виявляються засобами підвищення його професійної компетентності [3].

Фасилітація – це організація процесу колективного розв'язання проблем у групі, який керується фасилітатором (ведучим, головним). Це одночасно процес та сукупність навичок, які дозволяють ефективно організувати обговорення складної проблеми без втрат часу та за короткий термін виконати усі заплановані дії із максимальним залученням учасників процесу. Фасилітація відрізняється від простого управління тим, що вона не має директивного характеру. Якщо за традиційних форм управління суб'єкт

змушує учасників групи виконувати власні інструкції та розпорядження, то у випадку з фасилітацією її суб'єкт має поєднувати в собі ознаки керівника, лідера та учасника процесу [12].

Фасилітація в процесі формування ключових компетентностей особливо важлива у зв'язку з тим, що відповідає за формування креативних якостей здобувача початкової освіти.

Молодший шкільний вік – це вік відкритого, довірливого ставлення до вчителя, до його оцінок і суджень, коли діти ще тяжіють до гри, емоційні та безпосередні. Учителю початкової школи важливо враховувати потребу молодших школярів у теплому спілкуванні, в емпатії, тому від нього вимагається вміння підтримувати цю емоційність і зберігати безпосередність дітей, виховувати в молодших школярів співпереживання до інших людей і навколишнього світу. Велике значення таке вміння набуває в організації навчальної діяльності - тут разом із особистісним сприйняттям дитини здійснюється оцінка навчальних дій. Учителю початкової школи важливо не змішувати оцінку навчальної діяльності, успішності й особистості школяра.

Найулюбленіше заняття дітей у початковій ланці освіти – це гра. В основі ж інтелектуальної гри лежить застосування учасниками своєї ерудиції та інтелекту. Цей вид навчальної діяльності не тільки задовольняє інтелектуальні потреби учня, а й розвиває різні грані його особистості: вміння працювати в команді, нестандартно мислити, застосовувати знання, отримані на уроках і самостійно.

Інтелектуальні ігри дозволяють урізноманітнити навчальний процес, зі звичайного уроку зробити свято. Використовуючи інтелектуальні ігри в позаурочній діяльності, педагог допомагає дитині зорієнтуватися в профорієнтаційному напрямі. Грамотна організація позаурочної діяльності дозволяє вирішити цілий ряд дуже важливих завдань: полегшує процес соціально-психологічної адаптації; створює умови для індивідуального розвитку. Подібні ігри можуть застосовуватися як у межах одного предмета для перевірки засвоєного матеріалу учнями й включати конкурентоспрямовані розділи, наприклад, з граматики, лексики, так й охоплювати кілька освітніх напрямів, що дозволяє реалізувати інтегрований зміст освіти.

Специфіка вчителя початкової школи полягає в тому, що він першим починає навчально-виховний процес, закладає в учня основи вміння вчитися й навчальної діяльності, вміння спілкуватися на уроках. У шкільній практиці склалося досить велика кількість прийомів і способів, за допомогою яких вчителі й спілкуються з дітьми на уроці й учать їх спілкуватися. Умовно їх можна представити у вигляді двох великих груп:

1) прийоми і засоби, із якими вчитель спеціально знайомить дітей для досягнення високого рівня взаєморозуміння в найменший проміжок часу (жести, поза, слова-коди, картки-коди, кивок головою, плескання руками, рухи тіла, виразу обличчя, система договорів і т. д.);

2) прийоми й способи спілкування, із якими вчитель спеціально не знайомить дітей, але використовує їх з метою реалізації психічних закономірностей розвитку в процесі навчання (дистанція, дотик, гумор, інтонація, сила голосу, багатозначне мовчання, погляд, авансування, похвала, прохання, критика тощо).

Аналізуючи досвід учителів початкової школи, вивчаючи праці вітчизняних і зарубіжних учених, ми дійшли висновку, що в процесі інтегрованого навчання знання початківців набувають системної якості, вміння стають узагальненими, комплексними, посилюється світоглядна спрямованість пізнавальних інтересів. Безумовно, цей підхід до вивчення навчального матеріалу не новий. Але він ефективний і актуальний, оскільки сприяє розвитку в дітей ключової компетентності «уміння вчитися протягом життя».

Виникає потреба організувати саме викладання не як трансляцію інформації, а як фасилітацію процесів осмисленого навчання. Стосовно школи під фасилітацією слід розуміти освітній метод, що забезпечує позитивний вплив на учня, клас для

створення сприятливої атмосфери, підвищення впевненості початківців у своїх силах, стимулювання й підтримка в них потреби в самостійній продуктивній діяльності.

Сьогодні зміст професійної готовності вчителя акумульовано в професіограмі. Професіограма – це свого роду ідеальна модель, що включає характеристики професійної діяльності та характеристики особистості, вона моделює результат, який існує ідеально, але повинен бути досягнутий після певного терміну освіти студента, вона дає можливість передбачити конкретні шляхи, засоби, критерії професійної підготовки та професійного вдосконалення вчителя [5].

У наш час професіографія педагогічної праці налічує понад 100 професійно значущих й особистісних якостей педагога. Не можна не погодитися, що реформа освіти повинна ґрунтуватися на перебудові певних особистісних рис учителя, що реалізуються в процесі його партнерської взаємодії з учнями.

На думку О. Врублевської, здатність педагога до фасилітуючого спілкування – це іманентна якість особистості вчителя, яка розвивається та дозволяє здійснювати педагогічну взаємодію як таку, що надихає й спонукає вихованця до інтенсивної, свідомої самозміни відповідно до особистісно пріоритетних сенсів життєдіяльності, тим самим актуалізуючи процес його спрямованого й продуктивного саморозвитку.

Новий рівень завдань вимагає від педагога сформованих «еталонних» особистісних характеристик. Визначальними для реалізації фасилітації педагога є розвиток трьох якостей особистості: аттрактивність (від лат. *Attrahere* залучати – природний стан чогонебудь, що не викликає роздратування, а навпаки, вабить, що викликає симпатію), толерантність (від лат. *Tolerantia* терпіння - терпимість до іншого роду поглядів, вдач, звичок) і асертивність (від англ. *assertiveness* – наполегливість, упевнений захист своїх інтересів або своєї точки зору з урахуванням думок інших людей) [10].

К. Роджерс назвав цей комплекс особистісних якостей вчителя «необумовленою позитивною увагою до людини». Учителю, який розуміє й приймає внутрішній світ своїх учнів, поводить себе природно й відповідно до своїх внутрішнього стану й доброзичливо ставиться до учнів, створює тим самим всі необхідні умови для забезпечення й підтримки (фасилітації) їхнього сумлінного навчання та особистісного розвитку в цілому.

Фасилітатор у педагогіці – це той, хто допомагає (стимулює, сприяє, полегшує, супроводжує, актуалізує тощо) під час народження думки, ідеї, хто не тільки досконало володіє матеріалом і вміє передавати нові знання, а й розвиває навички й уміння, допомагає учасникам зробити узагальнення, висновки, спираючись на їхній досвід, але не робить висновки за них, створює ситуацію успіху та працює на розвиток групи й кожного індивідуально. В основі фасилітативності (педагогічної фасилітації) лежить глибока духовна основа, яка передбачає турботу про іншого і його успішний розвиток, прийняття людини без засудження, уміння прощати й бути вдячним, любити людину, позитивно сприймати все, що навколо відбувається, власну відповідальність за свої думки, дії і вчинки. Для визначення керівних положень, що відображають загальні закономірності процесу фасилітації, дають краще розуміння її сутності ми визначили наступні принципи фасилітації: гуманізму й любові до людини; позитивного мислення та сприйняття світу; віддачі й вищих цілей; вдячності; толерантності, прийняття й прощення; успіху та емоційності; співробітництва, ефективної комунікації та партнерства; відповідальності цілеспрямованості; індивідуального підходу [2].

Визначаючи мету, яку забезпечує фасилітаційну підтримку в навчанні, учитель прагне до формування особистості учня, виявлення та розвиток його потенційних здібностей, задатків; створення умов для саморозвитку, самовизначення, самовдосконалення, самореалізації його особистості.

У результаті в здобувачах освіти формується особистісна мотивація до навчання, творчості, досягнення цілей; навички взаємодії з учителями, батьками, однолітками в процесі пізнання; орієнтація на успіх у навчанні та творчості. В очікуванні результату

рівня взаємодії можна винести: сформованість особистості учня; ціннісна, емоційна, поведінкова, комунікативна, політична, правова соціалізація особистості; досягнення ситуації успіху, самореалізація особистості.

Основна форма організації діяльності на уроці вчителя-фасилітатора – групова. Для успішної організації такої роботи необхідно:

- уміти ставити мету, до якої прийде група в кінцевому результаті, формулювання не повинно бути розпливчастим і повинно бути зрозумілим усім учасникам процесу;
- приділити велику увагу розробці процесу, у якому бере участь група, а також послідовності виконання завдань;
- налагоджувати продуктивне спілкування між членами груп, уміти управляти конфліктами і спрямовувати в потрібне русло хід дискусій;
- у процесі роботи зуміти розкрити здібності учасників, оцінити наявні навички й допомогти розвинути нові прихованні потенціали, віднайти рушійні сили й спрямувати енергію на ефективне виконання навчального завдання;
- підтримувати учасників груп і, використовуючи діалог, ураховувати думку кожного члена групи;
- заохочувати лідерські якості в інших членах групи.

Найвище досягнення фасилітатора – це створення в членів групи враження, що всю роботу вони виконали самостійно.

Особливість феномену фасилітації в тому, що він не виникає випадково. Йому передують саморозвиток і самоосвіта педагога. Перехід учителя традиційних поглядів на новий для нього стиль діяльності відбувається поступово, оскільки він пов'язаний із глибокою і, отже, досить повільною особистісною перебудовою і його самого, і учнів, тому провідними є не стільки зміни змісту й методів викладання, скільки становлення й зміцнення основних особистісних якостей, постійне професійне зростання педагога-фасилітатора.

В умовах сучасних освітніх трансформацій суть навчально-виховного процесу в педагогічній теорії та практиці розглядається як організація суб'єкт-суб'єктної взаємодії його учасників, спрямованої на узгодження зовнішніх впливів із внутрішніми властивостями особистості, що забезпечує зміни в її свідомості та поведінці. Така інтерпретація відповідає сучасній освітній парадигмі, новим концептуальним підходам – гуманістичній, конструктивістській, особистісно зорієнтованій педагогічній ідеології [9].

Отже, фасилітація – феномен міжособистісного спілкування, який робить більш продуктивним навчання або виховання суб'єктів освітнього процесу за рахунок їхнього особливого стилю спілкування й особистості педагога.

Перспективи подальших досліджень полягають у визначенні форм, методів та засобів здійснення педагогічної фасилітації в умовах Нової української школи.

Література:

1. Авдеева И. Психологическая характеристика фасилитативных педагогических технологий. Часть 1: Субъектная направленность. *Горизонты образования*. № 2 (35). 2012. С. 37-43.
2. Волкова Л. Формування фасилітативності – інтегративної професійно-особистісної якості майбутніх вчителів засобами тренінгу. URL: <http://academy.ks.ua/wp-content/uploads/2014/05/57.pdf>.
3. Гарькавец С. Координати психологічного виміру фасилітативної компетентності педагога. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/84593283.pdf>.
4. Кремень В. Г. Чому ми бідні, якщо такі освічені? *Дзеркало тижня*. № 6, 20-27 лютого, 2015.
5. Педагогика / под общ. ред. Л. Подымовой, В. Слостенина. URL: <http://stud.com.ua/49786/pedagogika/pedagogika>.
6. Роджерс К., Фрейберг Дж. Свобода учиться. М.: Смысл, 2002. 527 с.

7. Семиноженко В. Сучасна освіти в контексті нових суспільних викликів. *Кадровый потенциал современных образовательных систем: состояние и перспективы: материалы междунар. науч.-практ. конф., Харьков, 18 февр. 2016 г.* / М-во образования и науки Украины, Ин-т высшего образования НАПН Украины, Харьк. гуманитар. ун-т «Нар. укр. акад.» [и др.; редкол.: Е. В. Астахова (гл. ред.) и др.]. Харьков: Изд-во НУА, 2016. 324 с.
8. Тейлор Ш., Пипло Л., Сирс Д. Социальная психология. СПб.: Питер, 2004. 767 с.
9. Фісун О. Педагогічна фасилітація як багатозначний феномен. URL: www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?.
10. Шахматова О. Педагогическая фасилитация: особенности формирования и развития. *Профессиональное образование. Приложение «Новые педагогические исследования»*. М.: ИСОМ, 2006. № 3. 120 с.
11. Шевченко К. Педагогічна фасилітація у контексті професійної компетентності вчителя. *Психологічні науки: збірник наукових праць*. Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України (м. Київ). Випуск 2.13 (109). С. 258-263.
12. Flemming Funch Преобразующие диалоги 1996, Перевод. Д. А. Ивахненко. М.: Издательство «НОВЕЙШАЯ ПСИХОЛОГИЯ», Издательство «Ника-Центр», 1997.

Kominarets T. V.

FACILITATION – THE LEADER COMPETENCE OF THE MODERN PEDAGOGUE

The article analyzes the essence and the significance of the pedagogical facilitation in the conditions of modern society and outlines the peculiarities of the implementation of this process in elementary school.

The urgency of the submitted materials is the required to change the traditional model of the teacher, because nowadays, the teacher faces additional tasks – to help students not only to acquire knowledge, but also to induce their creative thinking, to improve the ability to apply their knowledge in educational and real life situations – all this should contribute to the formation the child's creative personality. It is generalized that pedagogical facilitation is usually understood as the creation of such interaction, when the individual experience of the participants is actualized while the interaction and the communication between the individual contexts of understanding of educational information takes place, there is a need and opportunity for an timed and individually motivated application of the acquired experience, that is, the formation of the subjectivity as a stylistic characteristic of the educational activities. The author carried out a comprehensive analysis of the functioning of the pedagogical facilitation in the conditions of a modern elementary school.

In the definition of the purpose provided by facilitation support in the study, the author of the article indicates that the teacher-facilitator seeks to form a personality of a student, to identify and develop his potential abilities, interests; the creation of the conditions of self-development, self-determination, self-improvement, self-realization of his personality.

The forms of the organization of the activity of the teacher-facilitator in the classroom in the elementary classes are well outlined. It is emphasized that the best form of interaction is in group.

It is concluded that the facilitation is a phenomenon of the present, capable of making the education of subjects of educational activity more productive at the expense of their special style of communication and personality of the teacher. The prospects for further research have identified practical mechanisms (forms, methods, techniques and tools) for introducing pedagogical facilitation in the conditions of the New Ukrainian School.

Key words: facilitation, pedagogical facilitation, teacher, elementary school.

Дата надходження статті: «12» грудня 2017 р.